

AZERİ AĞIZLARI VE ÇAĞDAŞ TATAR DİLİNDE KULLANILAN BİR KISIM ESKİ TÜRK KÖKENLİ KELİMELERİN DİLBİLİM VE KÖKENBİLİM AÇISINDAN AÇIKLIANMASI

Kübra KULİYEVA

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Nesimi Adına Dilbilim Araştırmaları Enstitüsü,
Dialektoloji, Dil Tarihi, Bakü / Azerbaycan

Anahtar Kelimeler: Ağızlar, dil tarihi, dilbilimsel analiz, kökenbilimsel araştırma.

ÖZET

Dilin tarihinin eskiliyi halkın, onun bulunduğu coğrafi mekanın eskiliği demektir. Fakat o eskiliği koruyan ve tespit eden maddesel esasın da önemli etmen olduğunu unutmamak gerek. Dillerin öğrenilmesinde böyle bir esas olarak ağızlar ele alınmaktadır. Ağızlar canlı tarihtir, çünkü dil tarihinin öğrenilmesinde yazılı kaynakların yanısıra ağızlarda bulunan dil olgularının değeri büyüktür. Ağızlar eski dil ve kelime birimlerinin ilk yazılı anıtlarla karşılaştırılması, kelimelerin oluşum ve gelişim tarihinin izlenilmesi, araştırılması, onların yeniden yapılandırılması suretiyle eski biçimlerinin bulunmasına olanak sağlıyor. Türk dillerinin teşekkül ve biçimlenme dönemlerinden yüzyıllar geçmesine rağmen ağızlar yüzlerce eski sesbilgisel, dilbilgisel ve biçimbilgisel unsurların korunmasına imkan sağlamış, söz varlığının zenginleşmesinde rol oynamıştır. Azeri dili ve tarihinin biçimlenmesinde rolü olan kıpçak, oğuz-selcuk boylarının dil özelliklerini, dilbilgisel ve biçimbilimsel unsurlarını ağızlar hala da yansıtmaktadır. Günümüz ağızlarda değişik Türk dillerinde, ayrıca Tatarcada kullanılan pek fazla kelimeye rastlamaktayız. Bu kelimeler Azericede ağız seviyesinde korunmasına rağmen Tatarcada edebi dilde kullanılıyor. Bunlara abzar, küp, adaş, baytal, aru, bike, xatın, əytü, təmiq ve digər kelimeleri örnek verebiliriz. Bu kelimelerin kökenbilim açısından araştırılması Azeri ve Tatar dilleriyle beraber tüm Türk dillerinin dil tarihinin öğrenilmesi için önem taşır. Şunu da kaydedelim ki, ağızlarda taşlaşarak kalan kelimelerin açıklanması günümüzün sorunlarından birine dönüşen bir meseleyi - halkımızın bu toprakların asıl sakinleri olgusunu da ortaya koymaktadır. Ağızlar eski boyların her türlü özelliklerini iyi şekilde koruyabilen yegane kaynaktır. Bu yüzden de yazılı kaynaklarda rastlanan özellikler ümumhalk dilinde bulunmasa bile, ağızlarda yaşayabilir ki, bu da araştırmalar için en değerli özelliktir.